

A nedves levegő

Méréstechnika

Budulski László
PTE-MIK
budulskil@mik.pte.hu

Levegő alapadatai

A levegő a földet körülvevő gázok keveréke.

(ideális gáznak tekintjük)

Levegő összetétele:

- **Száraz rész** (O_2 , N_2 , egyéb gázok)
- **Víz** (vízgőz, pára, eső, harmat, jég)

Levegő alapadatai

Fajhő (hőkapacitás):

Megadja, hogy mennyi hőenergiát kell közölni a közeggel, hogy a hőmérséklete egy Kelvinnel emelkedjen.

$$c_{\text{lev.}} = 1,0035 \left[\frac{\text{kJ}}{\text{kg} \cdot \text{K}} \right] \quad (101\,325 \text{ Pa nyomáson, } 0 \text{ °C-on})$$

Sűrűség (száraz levegőé):

Egységnyi térfogatú közeg tömege.

$$\rho_{\text{lev.}} = 1,2928 \left[\frac{\text{kg}}{\text{m}^3} \right] \quad (101\,325 \text{ Pa nyomáson, } 0 \text{ °C-on})$$

$$\rho = \rho_0 \cdot \frac{T_0}{T} \left[\frac{\text{kg}}{\text{m}^3} \right] \quad (\text{adott hőmérsékletre átszámítva})$$

Levegő sűrűsége

Moláris tömeg:

$$M = \frac{m \cdot R \cdot T}{p \cdot V} = \frac{\rho \cdot R \cdot T}{p} \quad \left[\frac{kg}{mol} \right]$$

Sűrűség:

$$\rho = \frac{m}{V} = \frac{M \cdot p}{R \cdot T} \quad \left[\frac{kg}{m^3} \right]$$

Abszolút hőmérséklet:

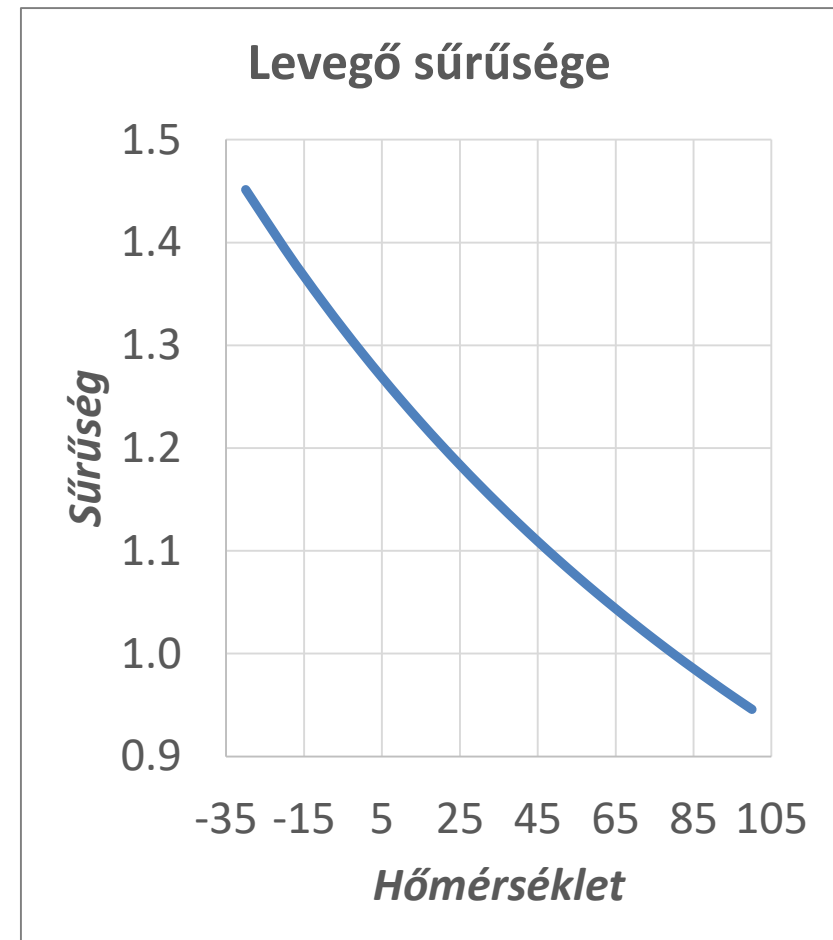
$$T = 273,15 + t \text{ (}^\circ\text{C)} \quad [\text{K}]$$

Levegő moláris tömege:

$$M_{\text{lev.}} = 28,9657 \cong 29 \quad [\text{g/mol}]$$

Légköri nyomás tengerszinten:

$$p_{\text{légköri}} = 101325 \quad [\text{Pa}]$$

Levegő sűrűsége

Avogadro-szám:

$$N_A = 6,02214129 \cdot 10^{23} \quad [1/mol]$$

Boltzmann-állandó:

$$k_B = 1,380648813 \cdot 10^{-23} \quad [J/K]$$

Egyetemes (univerzális) gázállandó

$$R = N_A \cdot k_B = 8,31446 \quad [J/(mol \cdot K)]$$

M	– moláris tömeg	[kg/mol]
ρ	– sűrűség	[kg/m ³]
m	– tömeg	[kg]
V	– térfogat	[m ³]
p	– nyomás	[Pa]
R	– egyetemes (univerzális) gázállandó	[J/(mol · K)]
T	– hőmérséklet	[K]
N_A	– Avogadro-szám	[1/mol]
k_B	– Boltzmann-állandó	[J/K]

Levegő összetevői és moláris tömege

Levegő összetevői:					
Anyag		Térfogat- százalék [%]	Mól tört [<i>mol/mol</i>]	Mól tömeg (100%-ban) [<i>g/mol</i>]	Mól tömeg [<i>g/mol</i>]
Nitrogén	N2	78,0840000	0,7808400	28,0137100	21,8742253
Oxigén	O2	20,9460000	0,2094600	31,9988000	6,7024686
Argon	Ar	0,9340000	0,0093400	39,9481000	0,3731153
Szén-dioxid	CO2	0,0350000	0,0003500	44,0094000	0,0154033
Neon	Ne	0,0018180	0,0000182	20,1797600	0,0003669
Hélium	He	0,0005240	0,0000052	4,0026022	0,0000210
Kripton	Kr	0,0001140	0,0000011	83,7982000	0,0000955
Metán	CH4	0,0001745	0,0000017	16,0425000	0,0000280
Hidrogén	H2	0,0000550	0,0000006	2,0159500	0,0000011
				Levegő moláris tömege:	28,9657250

Levegő alapadatai

Abszolút nedvességtartalom:

1 kg tömegű levegőben mennyi vízgőz van. Az 1 kg a száraz levegő tömege, ezért a nedves levegő egységnyi tömege 1 kg-nál több.

$$x = r \cdot \frac{p_{\text{parciális}}}{p - p_{\text{parciális}}} \quad \left[\frac{kg}{kg} \right]$$

Vízgőz keverési aránya: $r = \frac{M_g}{M_l} = 0,622 [-]$

(Adott térfogatban lévő vízgőz és száraz levegő arányát adja meg.)

Relatív nedvességtartalom:

A levegőben levő vízgőz parciális nyomása hogyan aránylik a telített levegőhöz képest.

$$\varphi = \frac{p_{\text{parciális}}}{p_{\text{telítési}}} \cdot 100 \quad [\%]$$

Levegő alapadatai

Parciális gőznyomás (résznyomás):

Az egyes alkotógázok résznyomásának az összegét jelenti.

$$p \quad [Pa]$$

Entalpia (hőtartalom):

Egy zárt rendszer összes energiatartalmát jelenti.

Az a hő(energia) mennyiség, amellyel azt 0 °C-ról az adott hőmérsékletre tudjuk állandó nyomáson melegíteni.

(A 0 °C-nál alacsonyabb hőmérsékletű levegő entalpiája negatív)

$$h \quad \left[\frac{J}{kg} \right]$$

Egységnyi mennyiség, de nem 1 kg tömegre vonatkoztatva, mivel a nedves rész hőtartalma is hozzáadódik!

Hőtartalom 1 kg száraz levegőre vonatkoztatva.

Teljesítmény és energia

$$\dot{Q} = c \cdot \dot{m} \cdot \Delta t \quad [W] \quad - \text{hőáram (teljesítmény)}$$

$$Q = \dot{Q} \cdot \tau \quad [W \cdot s]; [J] \quad - \text{hőmennyiség (energia)}$$

$$\dot{m} = \dot{V} \cdot \rho \quad [kg/s] \quad - \text{tömegáram}$$

$$\dot{V} \quad [m^3/s] \quad - \text{térfogatáram} \quad \Leftarrow \quad \dot{V} \quad [m^3/h] / 3600$$

$$\rho \quad [kg/m^3] \quad - \text{sűrűség}$$

$$c \quad [J/kg \cdot K] \quad - \text{fajlagos hőkapacitás (régiben: fajhő)}$$

$$\tau \quad [s] \quad - \text{idő}$$

Teljesítmény és energia

$$Q = c \cdot m \cdot \Delta t \quad [W \cdot s]; [J] \quad - \text{hőtartalom (energia)}$$

$$m = V \cdot \rho \quad [kg] \quad - \text{tömeg (itt nem tömegáramról van szó!)}$$

$$V \quad [m^3] \quad - \text{térfogat}$$

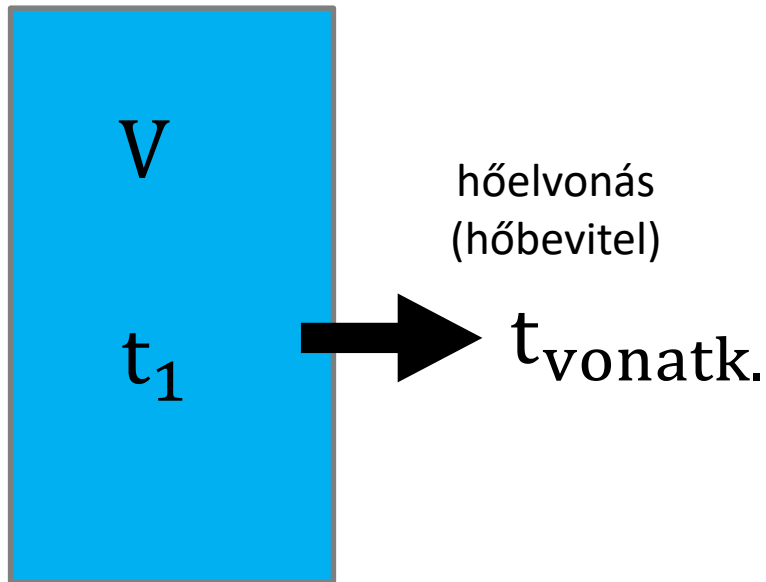
$$\rho \quad [kg/m^3] \quad - \text{sűrűség}$$

$$c \quad [J/kg \cdot K] \quad - \text{fajlagos hőkapacitás (régiben: fajhő)}$$

Teljesítmény és energia

Betárolt energia (energia tartalom):

Az energia viszonylagos érték, mivel valamilyen energiaállapothoz képest viszonyítjuk!

Levegő esetén a viszonyítási alap:

A szárazrésznek az entalpiája akkor nulla ($h = 0 \text{ [J/kg]}$):

ha a száraz levegő $0 \text{ }^\circ\text{C}$ hőmérsékletű (normál állapotú)

Víz résznek az entalpiája akkor nulla ($h = 0 \text{ [J/kg]}$):

ha a víz $0 \text{ }^\circ\text{C}$ hőmérsékletű, és folyékony halmazállapotú

Entalpia

Megállapogás:

- **A szárazrésznek az entalpiája akkor nulla ($h = 0 \text{ [J/kg]}$):**
ha a száraz levegő $0 \text{ }^\circ\text{C}$ hőmérsékletű (normál állapotú)
- **Víz résznek az entalpiája akkor nulla ($h = 0 \text{ [J/kg]}$):**
ha a víz $0 \text{ }^\circ\text{C}$ hőmérsékletű, és folyékony halmazállapotú

Entalpia:

$$h = \underbrace{c_{\text{lev.}} \cdot t_{\text{lev.}}}_{\text{Száraz rész hőtartalma}} + x \cdot \underbrace{(r_0 + c_{\text{pg}} \cdot t_{\text{lev.}})}_{\text{Nedves rész hőtartalma}}$$

Száraz rész
hőtartalma

Nedves rész
hőtartalma

$c_{\text{lev.}}$	– levegő fajhője	$[\text{kJ}/(\text{kg} \cdot \text{K})]$
$t_{\text{lev.}}$	– levegő hőmérséklete	$[^\circ\text{C}]$
x	– absz. nedv. tart.	$[\text{kg}/\text{kg}]$
r_0	– víz párolgáshője	$[\text{kJ}/\text{kg}]$
c_{pg}	– vízgőz fajhője	$[\text{kJ}/(\text{kg} \cdot \text{K})]$

Entalpia

Száraz rész hőtartalma:

$$h_{\text{száraz}} = m \cdot c_{\text{lev.}} \cdot (t_{\text{lev.}} - t_0) \quad (m = 1 \text{ egységnyi; } t_0 = 0 \text{ [}^\circ\text{C] megállapodásból)}$$

Nedves rész hőtartalma:

- **Látens (rejtett) hő:** $x \cdot r_0$

Anyag halmazállapot változásakor felszabaduló vagy elnyelődő hőenergia.

- szilárdból cseppfolyós = olvadáshő
- cseppfolyósból légnemű = párolgási hő

- **Vízgőz hőtartalma:** $h_g = x \cdot c_{\text{pg}} \cdot (t_{\text{lev.}} - t_0)$

$c_{\text{lev.}}$	– levegő fajhője	$[kJ/(kg \cdot K)]$
$t_{\text{lev.}}$	– levegő hőmérséklete	$[^\circ\text{C}]$
x	– abszolút nedvességtartalom	$[kg/kg]$
r_0	– víz párolgáshője	$[kJ/kg]$
c_{pg}	– vízgőz fajhője	$[kJ/(kg \cdot K)]$
m	– (egységnyi) tömeg	$[kg]$
t_0	– 0 °C hőmérsékletű levegő	$[kg]$

Entalpia

Párolgáshő:

Egységnyi tömegű anyag állandó hőmérsékleten történő elpárologtatásához szükséges energia.

Víz párolgási hője:

$$r_0 = 2488 \left[\frac{\text{kJ}}{\text{kg}} \right] \quad (0 \text{ °C-on, folyadék-gőz állapotvált.})$$

Víz olvadáshője:

$$s_0 = 333,7 \left[\frac{\text{kJ}}{\text{kg}} \right] \quad (0 \text{ °C-on, szilárd-folyadék állapotvált.})$$

Vízgőz fajhője:

$$c_{\text{pg}} = 1,86 \left[\frac{\text{kJ}}{\text{kg} \cdot \text{K}} \right] \quad (0 \text{ °C-on})$$

Entalpia

Több esetre értelmezzük, mivel tútelített állapotba is kerülhet a levegő, amikor a többlet nedvességet a levegő nem képes már gőz formájában felvenni (vízcseppek, vagy jégkristályok vannak jelen).

1. eset (alapeset): $\varphi < 1$

$$h = c_{lev.} \cdot t_{lev.} + x \cdot (r_0 + c_{pg} \cdot t_{lev.})$$

2. eset: $\varphi > 1$ és $t > 0$ °C

$$h = c_{lev.} \cdot t_{lev.} + x_{tel} \cdot (r_0 + c_{pg} \cdot t_{lev.}) + (x - x_{tel}) \cdot (c_{v\acute{I}z} \cdot t_{lev.})$$

3. eset: $\varphi > 1$ és $t < 0$ °C

$$h = c_{lev.} \cdot t_{lev.} + x_{tel} \cdot (r_0 + c_{pg} \cdot t_{lev.}) + (x - x_{tel}) \cdot (c_{j\acute{e}g} \cdot t_{lev.} - s_0)$$

Nedves levegő

Jellemzők:

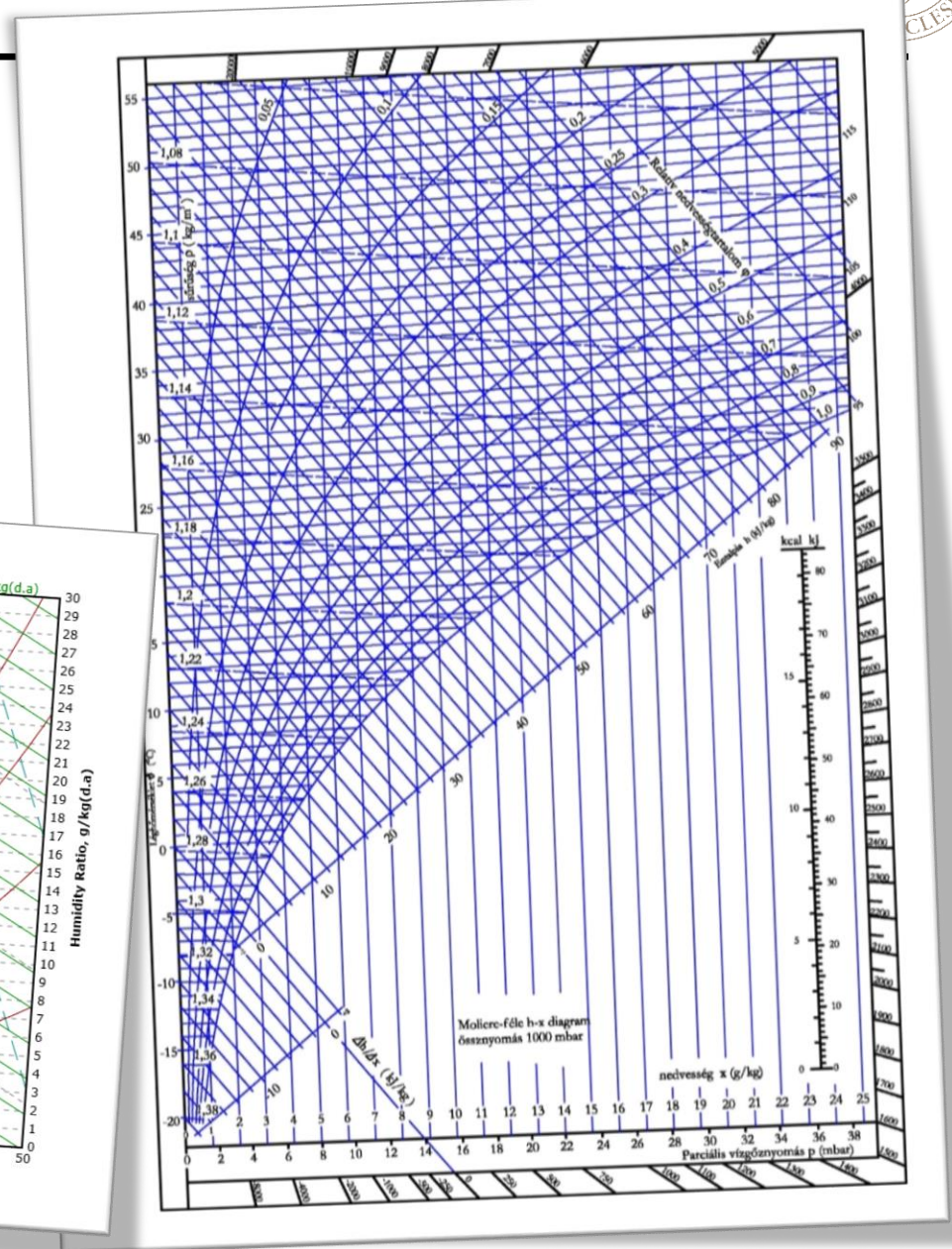
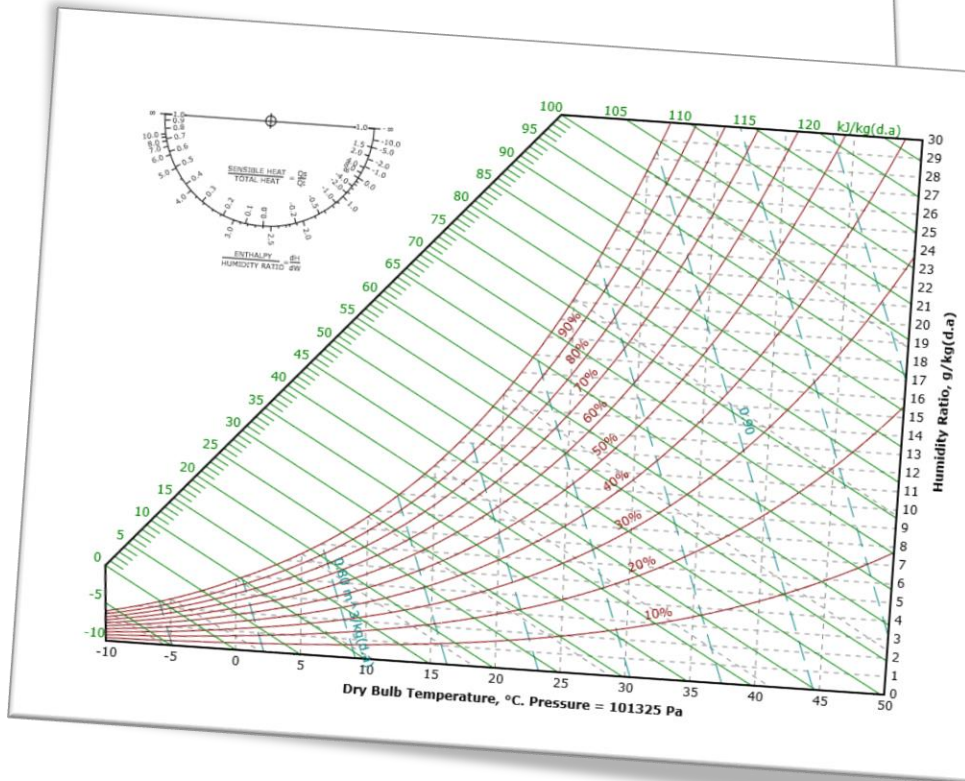
t csoport:	száraz hőmérséklet	$t_{lev.}$	$[^{\circ}C]$
	telítési vízgőznyomás	$p_{tel.}$	$[Pa]$
	telítési nedvességtartalom	$x_{tel.}$	$[kg/kg]$
x csoport:	abszolút nedvességtartalom	x	$[kg/kg]$
	parciális vízgőznyomás	p_g	$[Pa]$
	harmatponti hőmérséklet	t_h	$[^{\circ}C]$
i csoport:	entalpia	h	$[kJ/kg]$
	nedves hőmérséklet	t_n	$[^{\circ}C]$
φ csoport:	relatív nedvességtartalom	φ	$[\%]$

Nedves levegő

Mollier h-x diagram:

A nedveslevegő h , t , x , φ jellemzőinek a kapcsolatát ábrázolja.

01. Példa

Adatok a légállapotra vonatkozóan:

$$t_{\text{lev.}} = 24 \quad [^{\circ}\text{C}]$$

$$\varphi = 50 \quad [\%]$$

Kérdés:

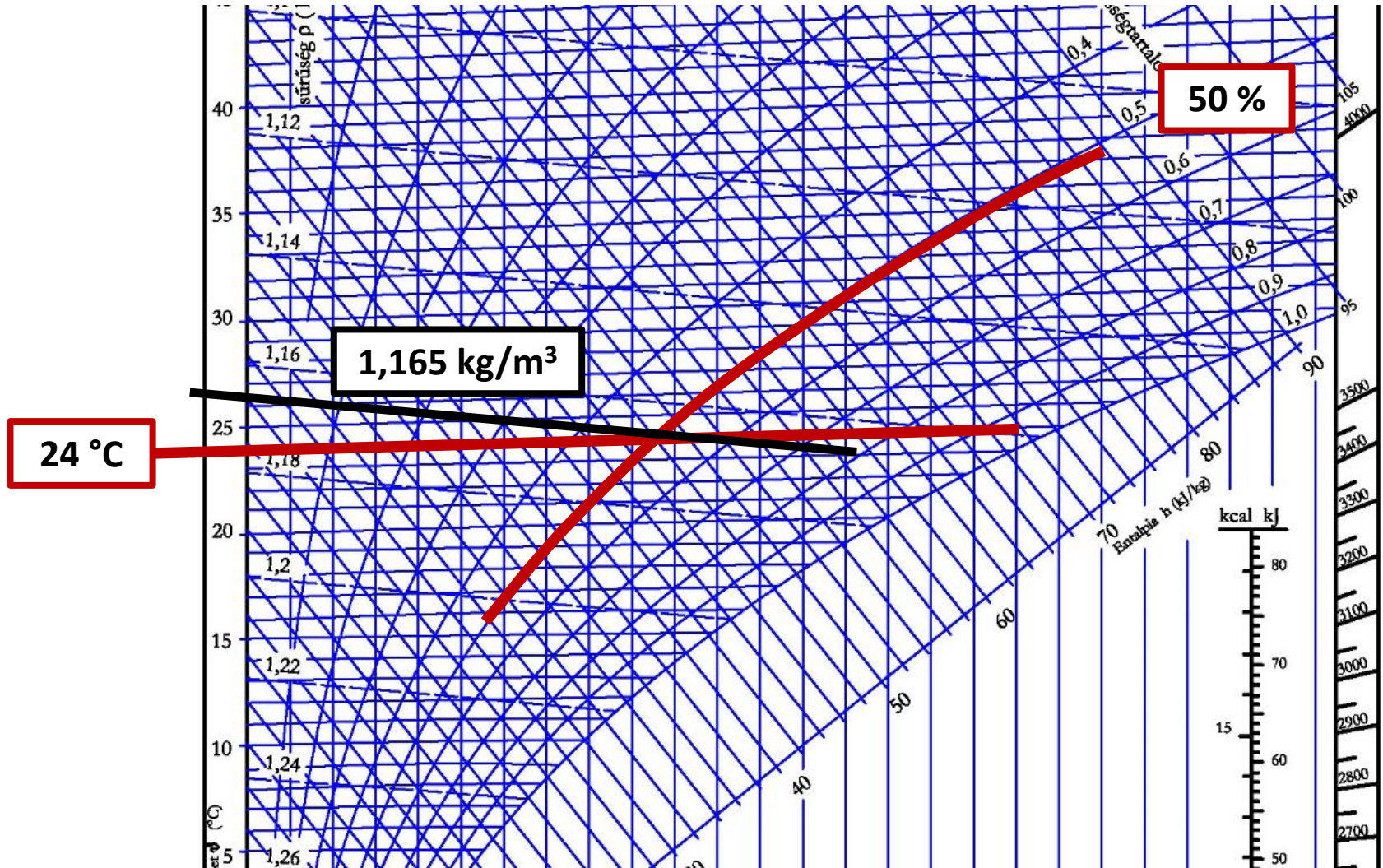
Milyen adatokat tudunk leolvasni a h-x diagramról?

Mennyi ezek értéke az adott légállapotra?

01. Példa

Sűrűség: $\rho = 1.165 \quad [kg/m^3]$

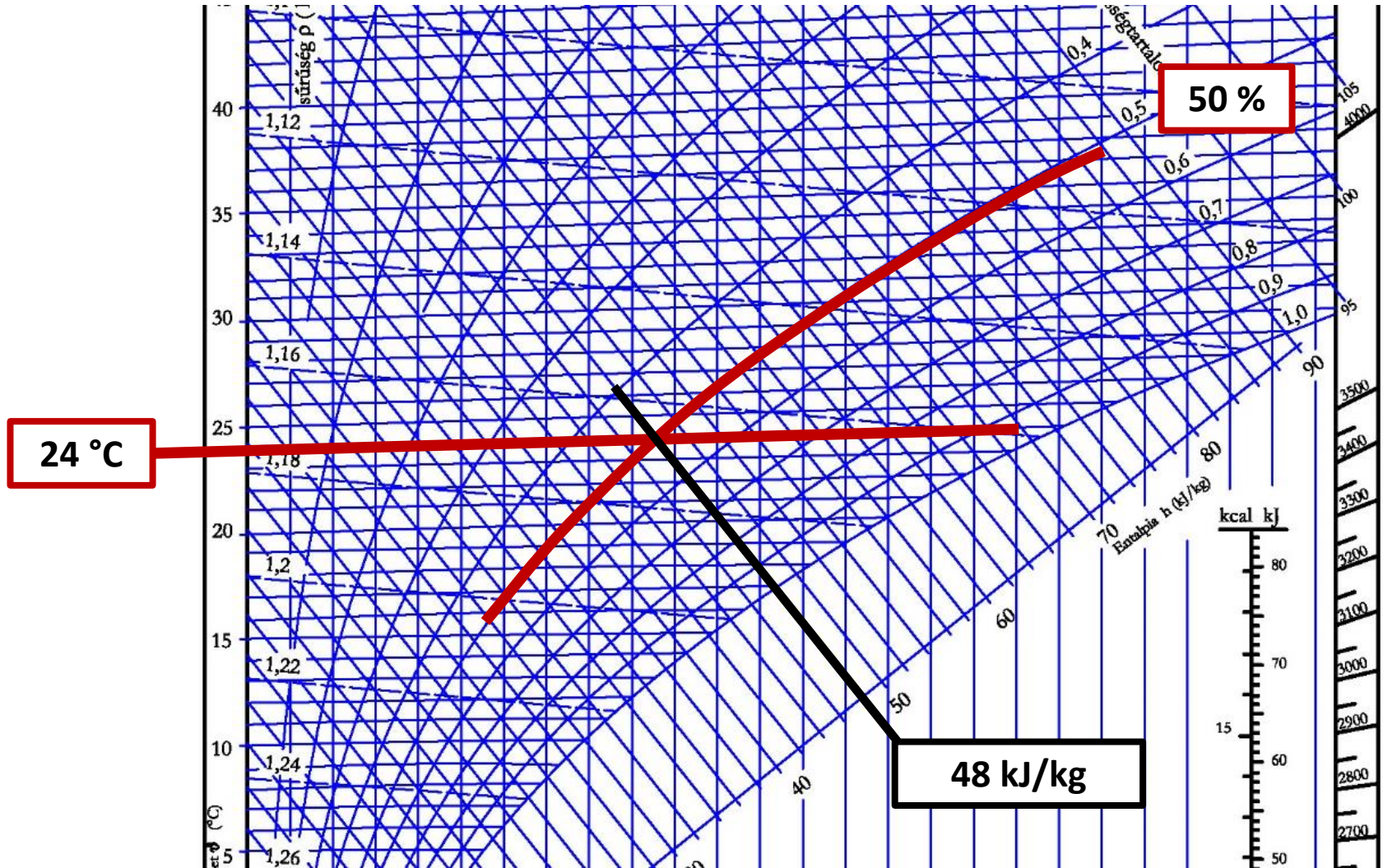

01. Példa

Entalpia:

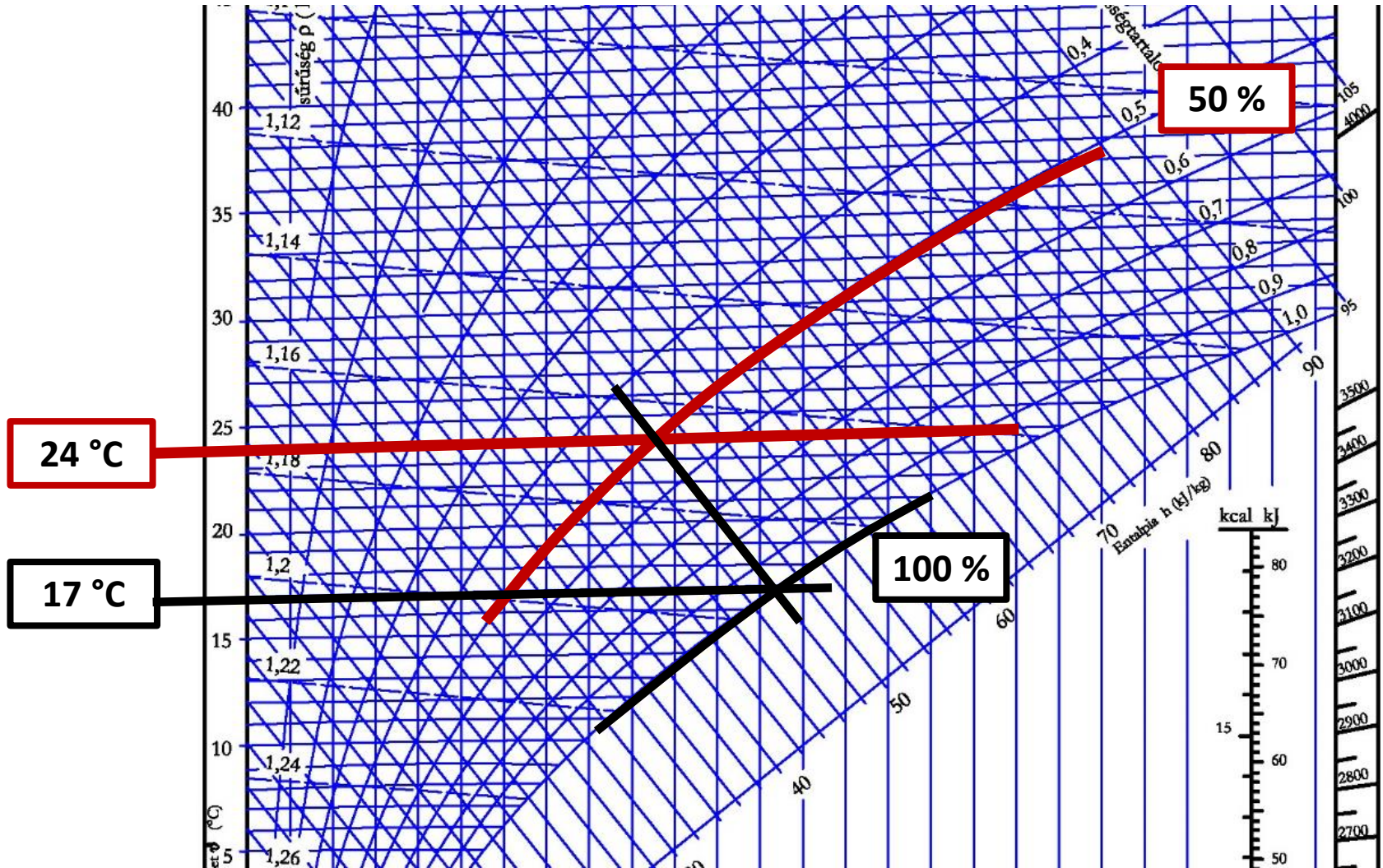
$$h = 48 \quad [kJ/kg]$$

01. Példa

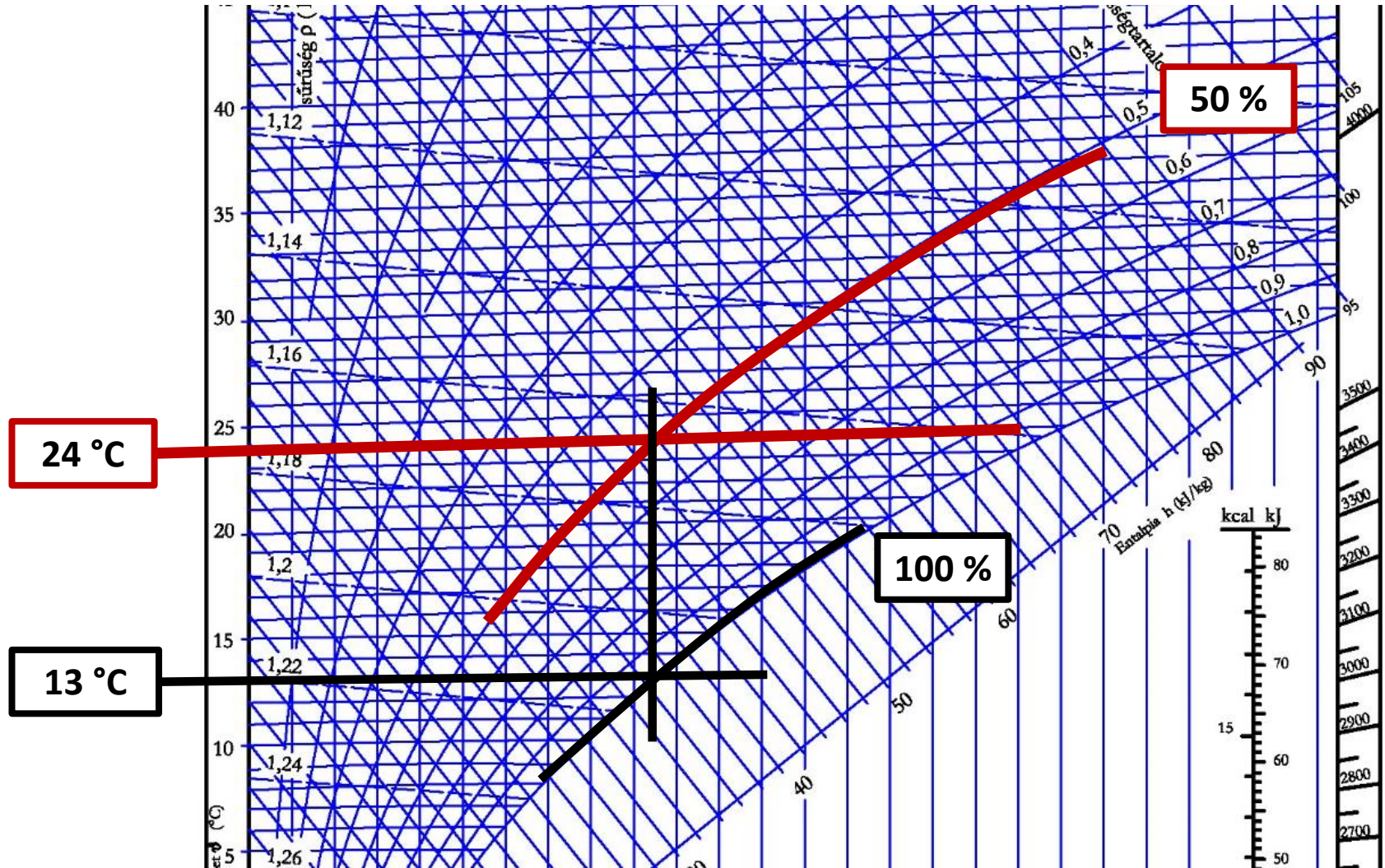
Nedves hőmérséklet: $t_n = 17$ [°C]

01. Példa

Kondenzációs (harmatponti) hőmérséklet: $t_k = 13$ [°C]

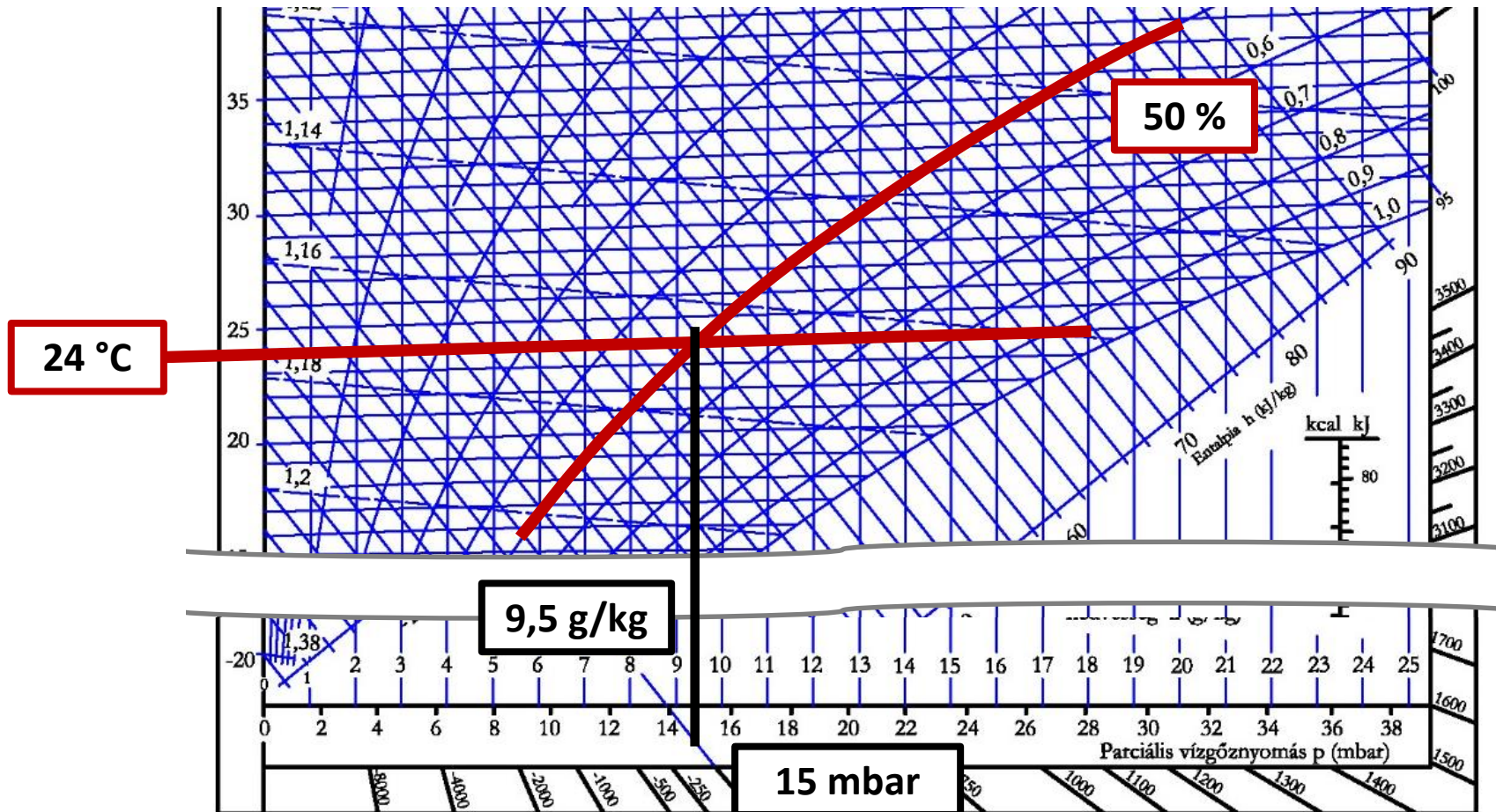

01. Példa

Abszolút nedvességtartalom: $x = 9,5 \text{ [g/kg]}$

Parciális vízgőz nyomás: $p = 15 \text{ [mbar]} = 1500 \text{ [Pa]}$

A nedves levegő

MÉRŐESZKÖZÖK

Higrométerek (nedvességmérő műszerek)

Típusaik:

- Pszichrométerek
- Hajszálás légnedvességmérők
- Kondenzációs légnedvességmérők
- Abszorpciós légnedvességmérők
- Villamos (kontakt) elven működők

Pszichrométerek

Termodinamikai módszeren alapulnak:

A víz párolgása által okozott hűlés (rejtett hő) mértékéből következtethetünk a nedvességre.

A pszichrométer száraz- és nedves hőmérsékletet mér, illetve a különbségük (pszichrométeres hiány) alapján empirikus képletekkel meghatározható valamennyi mérőszám a légállapotra.

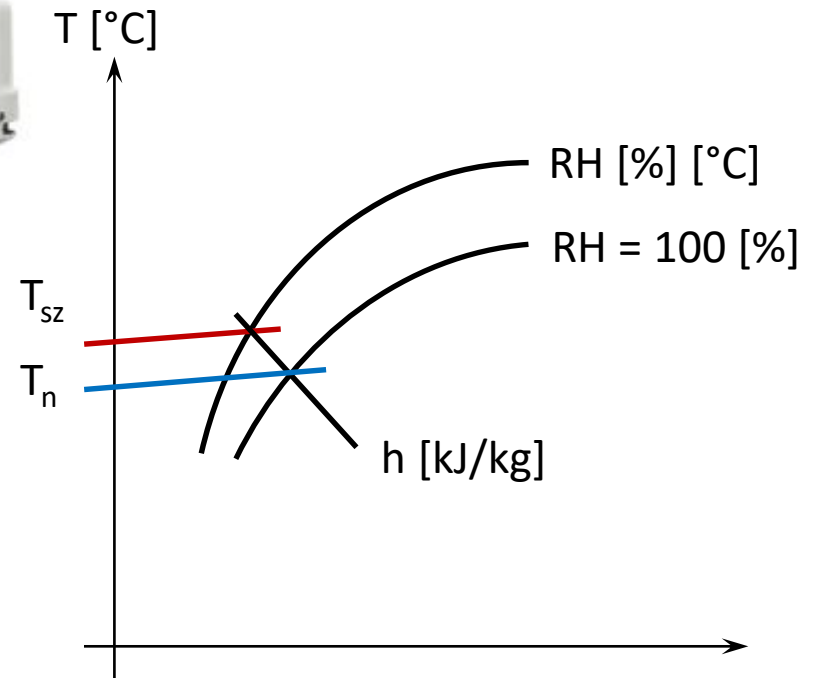
Assmann-féle pszichrométer

Nedves- és száraz léghőmérséklet mérése:

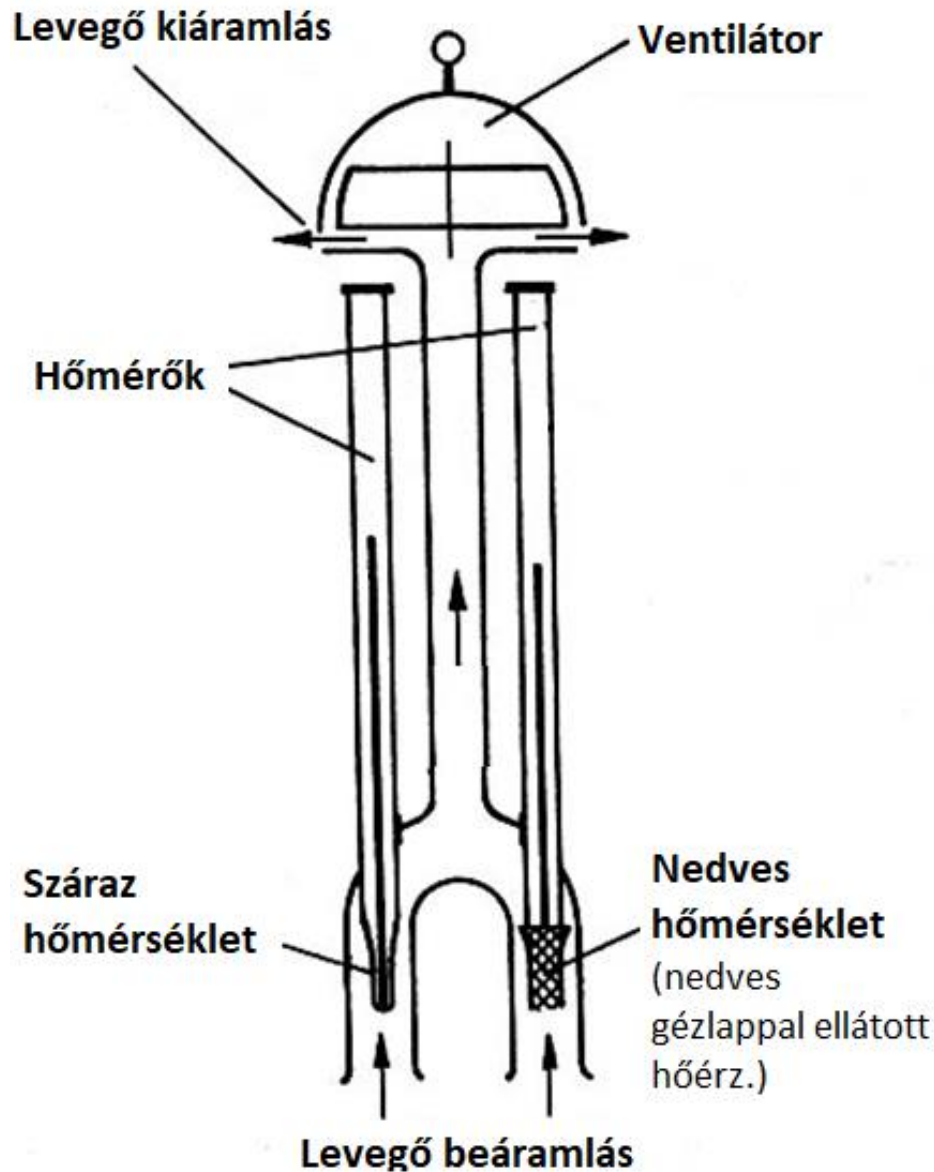
A relatív nedvességtartalom meghatározása a műszerhez tartozó táblázat segítségével vagy számítással vagy h-x diagram használatával meghatározható.

Relatív nedvességtartalom h-x diagram segítségével meghatározható, a száraz- és nedves léghőmérséklet ismeretében.

(h = állandó mentén)

Assmann-féle aspirációs pszichrométer

August-féle szívófonalas pszichrométer

Lengő pszichrométer

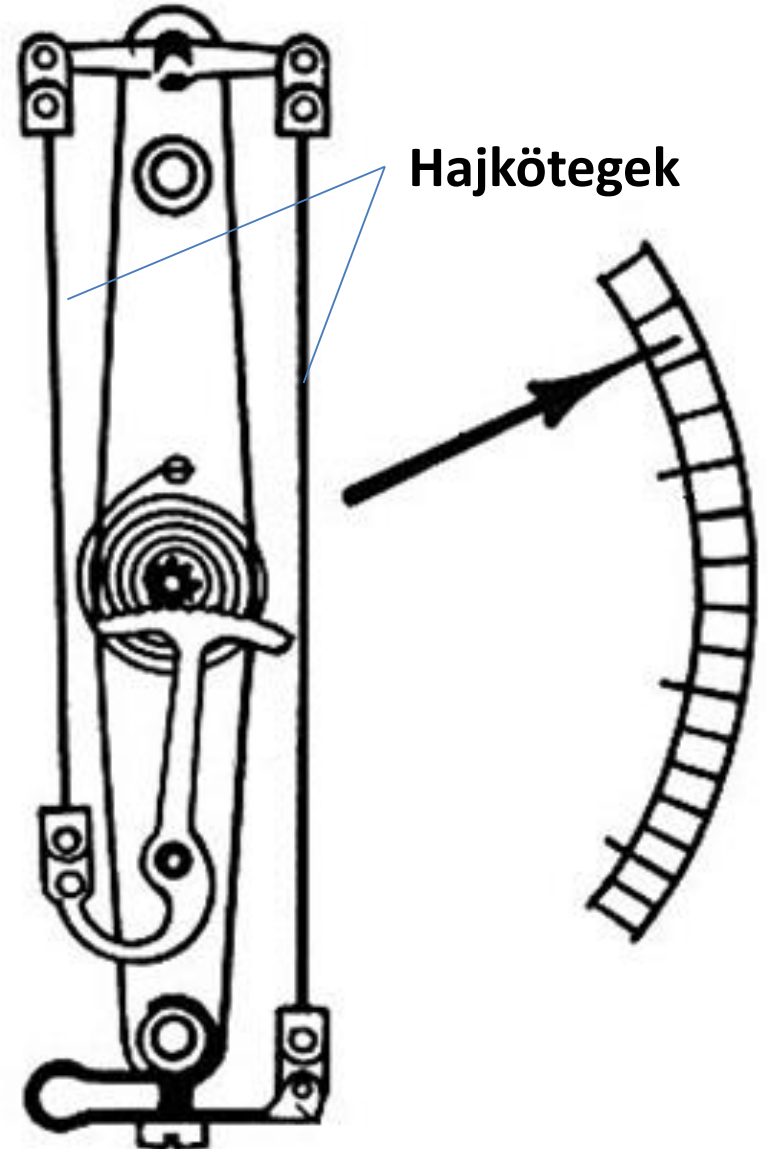
Hajszálás higrométer

Az emberi haj,
(különösen a szőke női hajsza)
a relatív nedvesség változásával
megváltoztatja a hosszát.

(Saussure 1740-1799)

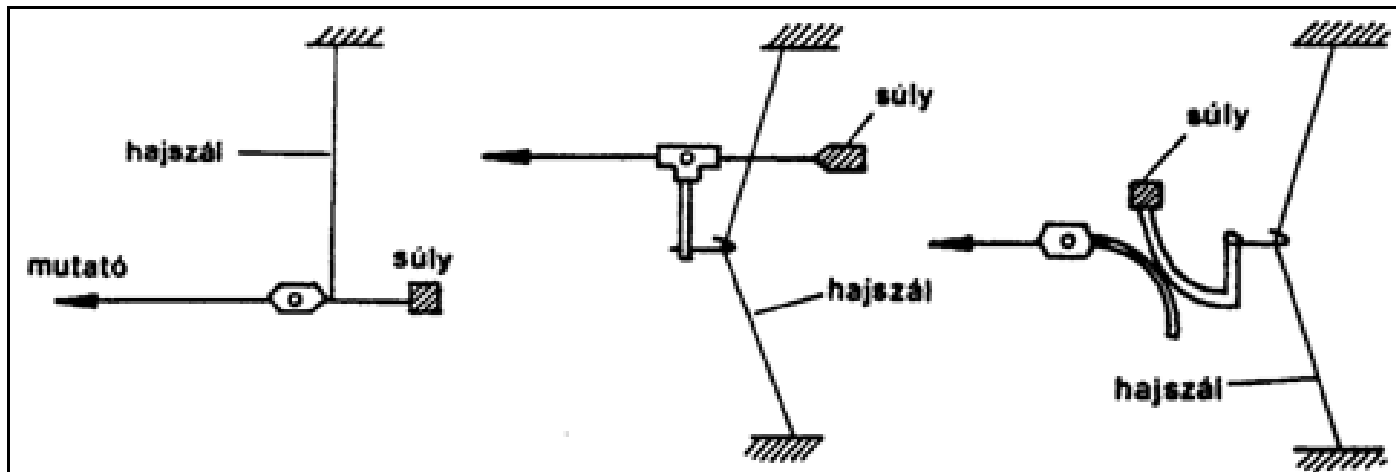
Hátrányai:

- hőmérsékletváltozás esetén kiterjedésváltozásokat szenved
- a hajszálatat tisztán kell tartani
- idő kell a műszer beállításához

Hajszálás higrométer

Kondenzációs légnedvességmérők

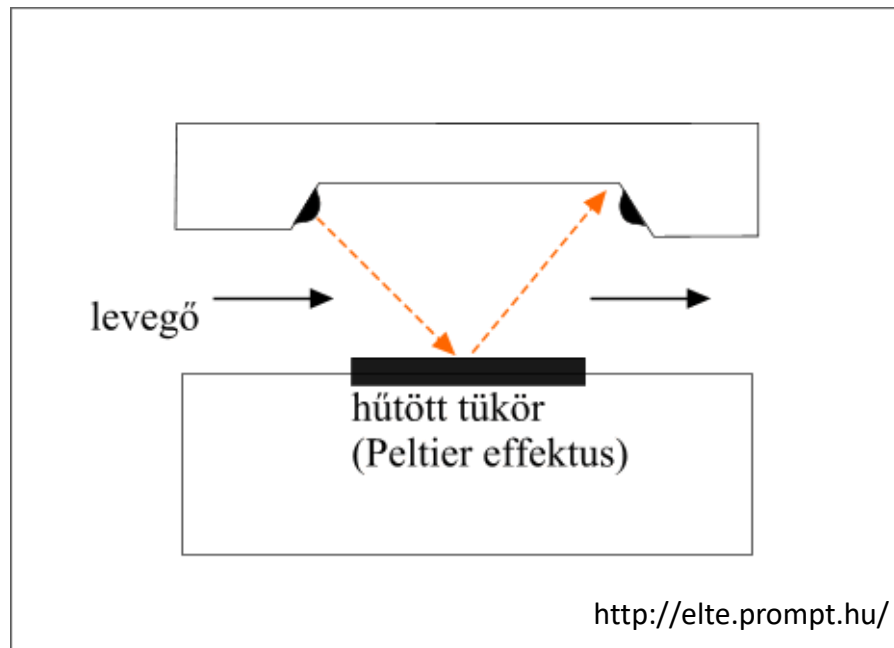
A kondenzációs módszer alapuló mérés:

A vízgőz kondenzációját használjuk ki. Fotocellás harmatpont higrométerben mesterségesen előidézett telítettség elérése mellett mérjük azt a hőmérsékletet, amikor kondenzálódik a vízgőz az az harmatpont alakul ki.

Automatikus fotocellás harmatpont higrométer

A nedves levegőt a harmatponti hőmérséklete alá hűtve, a benne levő nedvesség kondenzálódni kezd. A levegőt egy tükröző felület mellett vezetik el. A tükrőfelületét hűtik, amint a felület a harmatponti hőmérsékletnél alacsonyabb, bepárásodik, szórja fényt. A tükrőbe épített termoelem, ekkor a harmatponti hőmérsékletet méri. A hűtés gyakran a Peltier-elemmel történik.

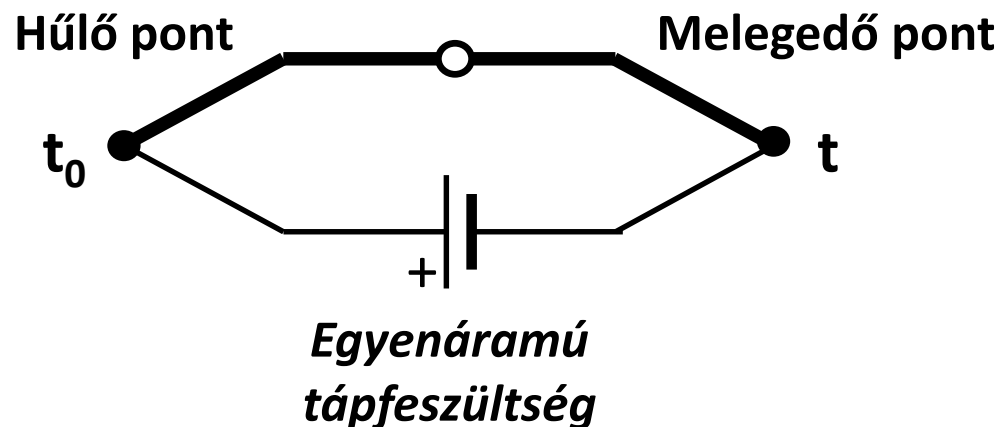
Peltier-effektus

PELTIER-EFFEKTUS (hőelektromos hatás)

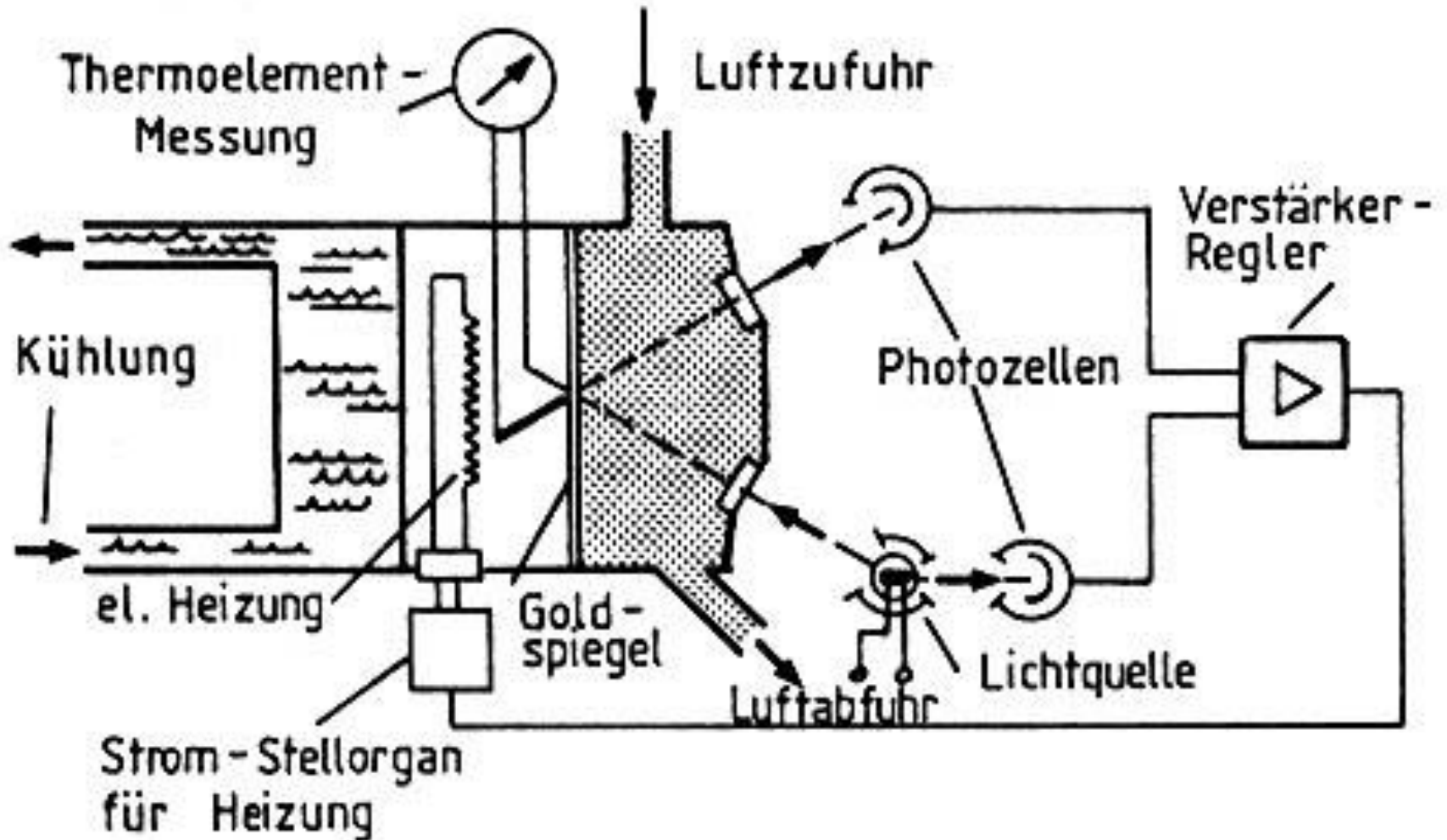
(JEAN PELTIER – francia fizikus)

Fordítottan alkalmazott Seebeck-effektus.

Két különböző vezetőből álló elemen áramot vezetünk az érintkezési helyek felmelegsznek illetve lehűlnek, attól függően hogy az áram milyen irányba áramlik (polaritás váltás).

Fotocellás harmatpont higrométer

Abszorpciós higrométer

Gravimetrikus módszeren vagyis tömegmérésen alapul:

Itt az anyagok higroszkopikusitását, vagyis azt tulajdonságát használják ki, hogy a nedvességet felveszik (abszorbeálják).

A nedves levegőt a higroszkópos tulajdonságú anyag mellett elvezetve, az nedvességet vesz fel, ennek következtében megnő a tömege.

A tömeg növekedésből számítható a relatív nedvességtartalom:

$$\textit{Relatív nedvesség} = \textit{Tömeg növekedés} / \textit{Levegő térfogat}$$

Abszorpciós anyagként kénsavat vagy klórkalcium sót használnak, amelyek jó nedvességfelvevő képességgel rendelkeznek.

Abszorpciós higrométer

Szárítós mérés, evaporiméter

Abszorpciós mérések fordítottja, amikor elpárologtatják a benne levő nedvességtartalmat.

A nedves anyagot szárítva, annak tömege a kipárolgott nedvesség tömegével csökken.

Elsősorban szilárd anyagok nedvességtartalmának mérésére használják. Pl.: gabona

Digitális páratartalom mérők

Hőmérséklet és relatív páratartalom mérés:

KIMO Kistock KH-250 AO mérés adatgyűjtő, külső érzékelőivel együtt

KIMO Kistock KH-250 AO mérés adatgyűjtő és külső érzékelőknek specifikációja			
Belső érzékelők (műszer)		Külső csatlakozási lehetőség	
páratartalom	5...95 % HR	CNT hőérzékelők	-40...+120 °C
hőmérséklet	-20...+70 °C	Távadók jeleinek fogadása	0...20 mA;
fényerősség	0...10000 lux		4...20 mA;
Egéb tulajdonságok (műszer):			
2 soros LCD kijelzővel rendelkezik (tetszőlegesen állítható)			
2 darab külső érzékelő csatlakoztatási lehetőség (Jack csatlakozóval)			
IP65 védetség (hűtőházi és ipari mérésekre is alkalmas)			
20 000 mérési pont gyűjtési belső memória			
2 konfigurálható riasztási érték			
USB porton keresztüli kommunikáció a PC-vel			
Mágneses rögzítési lehetőség			

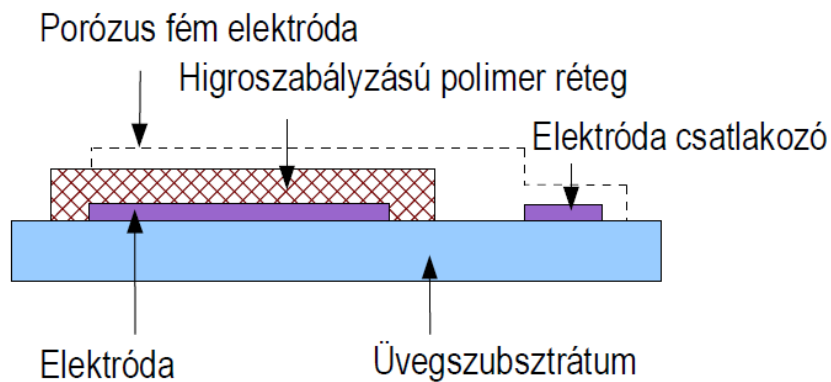

Kapacitív elem, relatív páratartalom mérés

Kapacitív elem:

A kapacitív polimer vagy kerámia réteg reagál a páratartalomra amely két fémréteg között található (kondenzátorként működik).

Erősen higroszkopikus tulajdonságú anyagot használva egy gyorsan reagáló érzékelőt kapunk, amelynek erősen változik a kapacitása a relatív páratartalom függvényében.

<http://www.kimo.hu/>

$$C(RH) = \frac{\epsilon_{RH} * \epsilon_0 * A}{d}$$

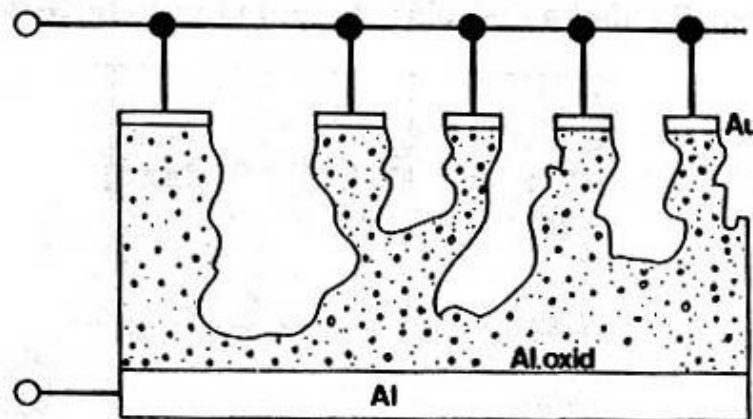
C	Relatív páratartalomérzékelő kapacitás
ϵ_{RH}	Relatív dielektromos permittivitás, páratartalom függő
ϵ_0	Érvénytelen permittivitás
A	Elektróda terület
d	Elektródák távolsága
RH	Relatív páratartalom

Impedancia elvű relatív páratartalom mérés

Impedancia (ellenállás változáson alapuló) elem:

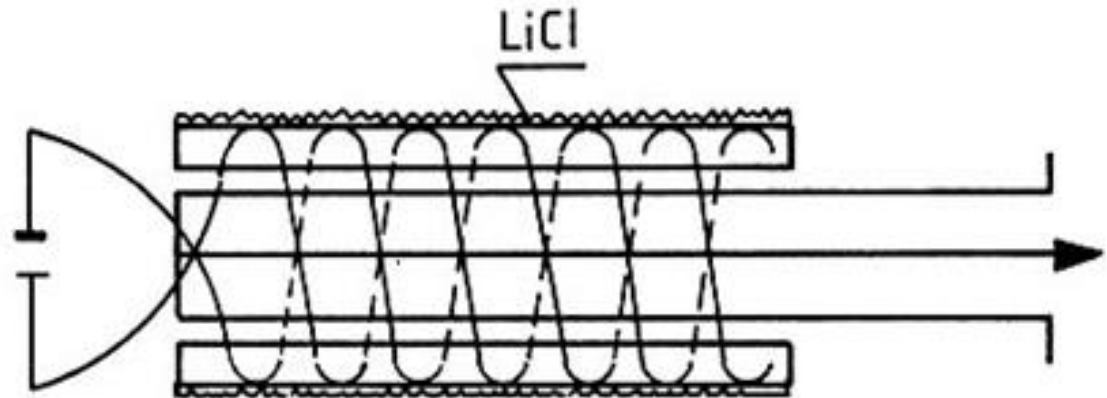
Egy alumínium lemezke ($A = 4,3 \text{ mm}^2$) egyik oldalán speciális alumíniumoxid (Al_2O_3) film van felhordva, amelyre aranyfilmet gőzölögtetnek fel. Az aranyfilm a vízmolekulák számára átjárható. Az alumíniumoxidba ágyazódó víz mennyisége a levegő nedvességtartalmától függ. A víz megváltoztatja az érzékelő elektromos vezetőképességét, tehát ennek mérésével következtetni lehet a nedvességtartalomra.

Direkt páratartalom mérés

Direkt mérés elve:

Legismertebb érzékelő a LiCl (litium-klorid) érzékelő, az erősen higroszkopikus anyag a levegőből nedvességet vesz fel. Egy ellenállás-hőmérőre vékony LiCl (*litium-klorid*) réteget hordanak fel. A réteget nagyobb áramerősséggel táplálva az melegszik. Ahogy a LiCl réteg melegszik, úgy nő az ellenállása, csökken a fűtőteljesítmény. A levegő nedvességtartalmától függően adott hőmérsékleten alakul ki az egyensúly. Így a kialakuló hőmérséklet és relatív nedvességtartalom közt kapcsolat teremthető

Sivatag a tenger mellett (Peru)

Fotó: Baumann Mihály

Sivatag a tenger mellett (Peru)

Fotó: Baumann Mihály

Sivatag a tenger mellett (Peru)

Fotó: Baumann Mihály

Nazca-vonalak (Peru)

Fotó: Baumann Mihály

Sivatagi minta (Peru)

Fotó: Baumann Mihály

Satagi minta 2 (Peru)

Fotó: Baumann Mihály

Összefoglalás

Amit tudni illik!

Levegő fajhője:

$$c_{\text{lev.}} = 1,0035 \left[\frac{\text{kJ}}{\text{kg} \cdot \text{K}} \right] \quad (101\,325 \text{ Pa nyomáson, } 0 \text{ °C-on})$$

Levegő sűrűsége:

$$\rho_{\text{lev.}} = 1,2928 \left[\frac{\text{kg}}{\text{m}^3} \right] \quad (101\,325 \text{ Pa nyomáson, } 0 \text{ °C-on})$$

Víz párolgási hője:

$$r_0 = 2488 \left[\frac{\text{kJ}}{\text{kg}} \right] \quad (0 \text{ °C-on, folyadék-gőz állapotvált.})$$

Víz olvadáshője:

$$s_0 = 333,7 \left[\frac{\text{kJ}}{\text{kg}} \right] \quad (0 \text{ °C-on, szilárd-folyadék állapotvált.})$$

Vízgőz fajhője:

$$c_{\text{pg}} = 1,86 \left[\frac{\text{kJ}}{\text{kg} \cdot \text{K}} \right] \quad (0 \text{ °C-on})$$